

ADNAN ŠEHIĆ
ČETIRI ŠAKAŠA I NA MALE
fudbalske priče

ADNAN ŠEHIĆ
ČETIRI ŠAKAŠA I NA MALE
fudbalske priče

Izdavač:
Imprimatur d.o.o.
Mladena Stojanovića 4
Banja Luka
info@imprimatur.ba

Za izdavača: Boris Maksimović

Urednik: Goran Dakić

Lektura: Sonja Lero Maksimović

Dizajn korica: Damir Omić

Grafička priprema: Sonja Lero Maksimović

Štampa: Skandi s.p.

Za štampariju: Mladen Spasojević

Tiraž: 300

Godina: 2020.

ISBN: 978-99976-907-7-7

Adnan Šehić

ČETIRI
ŠAKAŠA
I NA MALE

fudbalske priče

Ocu Ekremu, za prve fudbalske korake

LJUBAV

DVAPUT SAM U životu zavolio fudbal: prvi puta zbog svoga oca, drugi put zbog Tijerija Anrija. Otac je bio dugogodišnji fudbaler, ali ne pamtim taj dio njegova života. Sa njim sam počeo da gledam svjetska i europska prvenstva u fudbalu. Kao kroz maglu sjećam se Europskog prvenstva u Francuskoj 1984. Zapamtio sam dva imena: Mišel Platini i Tigana. Kasnije će Platini postati svjetski poznat igrač, poslije predsjednik Uefe, da bi karijeru okončao optužbom za korupciju i namještanje domaćinstava svjetskih prvenstava. Platini nije bio moj heroj iako je bio Francuz. Ljudi tih poslijeratnih godina nisu baš ludovali za Francuzima. Najviše zbog dugoočekivanog mira za koji je i Francuska vukla važne konce. Ali ja i dalje volim Francusku, jer Francuzi su istinski heroji. Grci možda jesu izmislili demokratiju, ali Francuzi su nam je dali na pladnju. *Liberté-égalité-fraternité* slogan i krilatica Francuske revolucije postat će sinonim slobode i nastanka moderne Europe. Uvijek sam se pitao zašto su drugi tako bolji u fudbalu od nas. Nije moguće da za Englesku, Francusku, Njemačku igraju neki superljudi koje na terenu naši igrači ne mogu nadigrati niti u jednom segmentu. Vjerujem da to ima veze sa pričom o slobodi jer fudbal i jeste jedna vrsta slobode. Narodi koji su znali i uspijevali tokom historije

izboriti svoju slobodu i u najtežim trenucima svoga postojanja izvući ono najsvjetlije iz sebe osvajaju europska i svjetska prvenstva. Takva je i Njemačka, o kojoj je jedan slavni engleski fudbaler već sve rekao.

Na znam kako Brazil stoji sa slobodama i kroz kakve patnje je prošao brazilski narod da bi se izborio za to što posjeduje (u školama nismo učili ništa o Brazilu), ali moj otac volio je Pelea. I kad god bih ga upitao ko je najbolji igrač, on bi bez zadržke odgovorio: Pele. Na moje pitanje gdje igra Pele, rekao bi da je igrao za Brazil, ali da više ne igra, jer je u penziji. Nisam mogao razumjeti kako najbolji igrač može da bude neko ko više ne igra fudbal, a nisam znao da fudbaleri idu u penziju. Od kada znam za sebe, penzioneri su bili stari ljudi koji su i ljeti i zimi nosili sakoe, vrijeme mjerili džepnim satovima, a na glavi nosili *francuzicu*. Pele je za mene bio imaginacija, poput nekog lika iz bajke. Slušali smo priče o njemu, znali da umije sve sa loptom, ali nikada ga nismo vidjeli kako igra. Okacio je kopačke o klin, ali lebdio je nad nama kao duh iz Aladinove lampe i uvijek se umiješao u raspravu nas dječaka o najboljim igračima. Kada bi neko ostao bez argumenata za svog fudbalskog ljubimca, uvijek je mogao potegnuti Pelea.

– Najbolji je Pele, tako veli moj otac.

I mi bismo ostajali bez riječi. Isto to govorili su i naši očevi. A očevi su bili fudbaleri. Oni su znali, njihova se riječ poštovala.

Jednog su dana na televiziji prikazali film „Bijeg do pobjede”, u kojem je glumio Pele. Glumio je i Majkl Kejn, koji mi je strašno ličio na Butragenja. Ali Butragenjo je još igrao, njega sam gledao na utakmicama europskih kupova. Ovo je bio film o Peleu. Legenda iz priča naših očeva konačno se pojavila pred našim

očima. I bio je taj pogodak, kada Pele, povrijeđen, držeći se za polomljena rebra, postiže zgoditak škaricama. Bio je to najljepši gol koji sam u životu vidio. U filmu ga ponavljaju u usporenom snimku iz nekoliko uglova. Tu noć sam sanjao Pelea i zamišljao sebe kako postizem gol škaricama. Pele je bio očevo fudbalski heroj, a sada je postao i moj. Naredni period trošio sam trudeći se da našem igralištu postignem taj čuveni pogodak iz filma. Bilo je to najmanje što sam mogao da uradim iz zahvalnosti Peleu što mi je otkrio čarobne trenutke fudbala. Jer Pele i nije bio stvaran, on je bio stvorenje iz priča naših očeva i lik iz filmova, taman toliko da bude čaroban.

Godine 1986. prvenstvo je bilo u Meksiku. To prvenstvo obilježilo je jedno ime: Maradona i čuveni pogodak koji je nazvan *Božja ruka*. Poslije toga, borba za broj deset na leđima dresa postala je nešto za što se moralo izboriti. Svi dječaci iz moje mahale koji su igrali fudbal crtali bi flomasterima broj deset na leđima. I svi su se zvali Maradona. Tih godina ja sam navijao za Real Madrid, a Emilio Butragenjo nosio je broj sedam na leđima i ja nisam imao dileme. Moja nana Badema bila je šnajderica. Prvi dres koji sam imao bio je crven, sa rupicama. Nani sam rekao da na leđa mora da mi zašije broj sedam. Ona je napravila šablon, iskružila sedmicu od platna kojim je šila kućne haljine za svoje mušterije i zašila je na moj dres. Od tada su me često zvali Butragenjo, što je meni jako prijalo.

Godine 1988. postao sam izdajica. Ali zaista nisam mogao ništa protiv toga. Marko van Basten igrao je fantastično na Europskom prvenstvu u Zapadnoj Njemačkoj i niko nije mogao odoljeti njegovoj fudbalskoj genijalnosti. I ja odjednom nisam više

bio Butragenjo. Prilikom postizanja pogotka glasno bih uzvikivao: *Van Basteeeen!* Broj sedam brzo sam zamijenio brojem devet. Biti centarfor najvažnija je pozicija u fudbalu jer centarfor postiže najviše golova, a ja sam samo htio da postizem golove. Tada sam prestao da navijam i za Real, moj novi omiljeni klub postao je Milan. Drugovi u školi su mi to spočitavali i rekli da ne mogu da navijam za Milan jer navijam za Real. Ušli smo u žestoku diskusiju (koliko može da bude žestoka diskusija desetogodišnjaka o fudbalu) i zajedno smo se složili da mogu da se mijenjaju navijanja za strane klubove, ali ne mogu za domaće. Onda su mnogi moji drugari počeli da navijaju za Milan, koji je sa Van Bastenom, Rajakardom i Gulitom bio dominantan u narednom periodu. Na domaćoj sceni ja sam ostao vjeran Hajduku, a ostali Zvezdi, Dinamu, Partizanu, Želji i Sarajevu.

Moram priznati da kao dječak i nisam bio neki karakter. Volio sam da lažem i da izdajem klubove za koje sam navijao. A najviše sam lagao sebe. Bilo je tu neke unutrašnje borbe. Šta će reći Butragenjo, šta će reći Marko, kako ću to objasniti raji? Prvenstvo u Italiji rodilo je mog novog junaka. Ne mogu da razumijem onoga ko tog prvenstva nije volio Tota Skilačija. Ako u fudbalu ima imalo romantizma, onda je Skilačijeva izvedba na Mundijalu 1990. nagovještavala neku novu slobodu i davala nadu da je moguće promijeniti svijet. Dva Tota – Kotunjo i Skilaći – gradila su 1990. sliku Europe koja je bila ideal, u koju se vjerovalo. I dok se Europa ujedinjavala, što u pjesmi Tota Kotunja, što u vidu Europske unije, moja zemlja se raspadala kao kula od karata.

Godine 1992. prestali smo igrati fudbal. Potrajat će još nekoliko godina kad ću ja ponovo šutnuti loptu.

Nismo pratili prvenstvo u Švedskoj; bio je rat i nije bilo struje, ali čuli smo da je Danska postala prvak Europe na prvenstvu na koje su upali jer je Jugoslavija, zemlja koja više nije postojala, diskvalifikovana. I ne treba zamjeriti Dancima, oni su, poput Skilaćija, pokazali svijetu da je za uspjeh potrebno samo malo sreće – naći se u pravo vrijeme na pravom mjestu.

Iako su ratovi znali počinjati zbog fudbalskih utakmica, ja nisam sklon teoriji prema kojoj je ovaj naš rat počeo na fudbalskoj utakmici između Zvezde i Dinama. Sjećam se dobro tog dana. Otac je sjedio na verandi i pušio cigaru. Cestom je naišao komšija Ferid.

– Jesi gledao frku u Zagrebu? – upitao je Ferid moga oca.

– Nisam, šta je bilo? – odgovori on otpuhujući duhanski dim.

– Rat! – izgovori komšija Ferid i ta riječ je po prvi puta zazvonila u mojim ušima i nije imala neke naročite veze sa pojmovima za koje sam ranije vezivao rat. A ti pojmovi obično su podrazumijevali borbu partizana protiv Nijemaca. Tu večer, u drugom dnevniku, vidio sam kako Zvone Boban udara policajca potezom koji smo mi zvali *mae geri*.

Iskreno, mislim da mi jednostavno nismo uspjeli iznijeti breme slobode koja nam se pružila i vjerovatno u strahu od uspjeha da možemo biti najbolji na svijetu, odlučili smo tu priliku ostaviti drugima. A nama nije trebalo sreće, trebalo je samo više pameti.

Prvenstvo u Americi nije me pretjerano zanimalo. Rat je još uvijek trajao. Ja sam izgubio niti o fudbalerima – nisam znao ko gdje igra i ko je trenutno najbolji na svijetu. Ukratko, nisam više imao svoje fudbalske heroje. Dovoljan je to razlog da čovjeka fudbal

prestane interesovati. Tog ljeta zaglavio sam u bolnici nekih dvadesetak dana. Dobio sam žuticu, bolest zbog koje je hajdukovac Ivan Gudelj morao prekinuti karijeru. Jedan od pacijenata je potegao strašne veze da prošverca TV u bolničku sobu. Smjeli smo ga paliti samo za vrijeme utakmice, u polutišini, kako ne bismo uznemiravali ostale pacijente. Polufinale i finale gledali smo kod Joje u garaži. Njegova kuća bila je dovoljno blizu rudničkog kopa, koji je imao napajanje električnom energijom, da se razvuče produžni kabl i dovuče struja za fudbalsku utakmicu. Brazil je pobijedio Italiju na penale u jednom prilično dosadnom finalu. Ovo prvenstvo me se nije dojmilo. Nisam pamtio golove, a nijedan igrač nije naročito privlačio moju pažnju. Zapamtio sam Kafua, jer je Avdo Ćelić stalno govorio: *Sad će ovaj Kafu da pristavi kafu*. Mislio sam da je sa fudbalom gotovo i da se ta ljubav ugasila. Imao sam 16 godina i već sam se polako halalio i sa svojom fudbalskom karijerom.

Kada je 1995. stao rat, Van Basten je već bio pre-stao da igra fudbal. Ja sam sve više tražio razlog da ne gledam fudbalske utakmice, a i fudbal sam igrao tek s vremena na vrijeme.

Dolazi 1996. i Europsko prvenstvo u Engleskoj. Prvo poslijeratno prvenstvo i crnobijeli televizor marke Iskra. Euforije za ovim prvenstvom i nije bilo pa se nisu potezali nemogući potezi kako bi se nabavio TV u boji. Otac nije bio kod kuće. Radio je u Mostaru. Valjalo je obnoviti porušenu zemlju. Prvenstvo sam gledao uglavnom sâm i iz nekog razloga navijao sam za Češku, koja je bila odlična. Imao sam tu maniju da uvijek, na početku svjetskog ili europskog prvenstva, izaberem autsajdera i navijam za njega. Nekada se znalo desiti da sa autsajderima i pogodim, kao ovoga

puta sa Češkom. Prvenstvo i nije bilo loše: Šuker je lobovao Šmahela, Gaza dao prekrasan gol, a Njemačka je, kao i obično, osvojila prvenstvo. Gari Lineker je postao najveći filozof na svijetu i gotovo da nije bilo ljubitelja fudbala koji nije ponavljao njegovu čuvenu mantru o Nijemcima.

Nakon toga došlo je Svjetsko prvenstvo u Francuskoj 1998. Tada sam prvi put u jednoj fudbalskoj utakmici vidio Tijerija Anrija. Francuska je dobila Južnu Afriku sa 3 : 0, a Anri je postigao svoj prvi gol na Prvenstvu. I nije u tome bilo ništa spektakularno, niti je ovo bilo Anrijevo prvenstvo, ali ja sam znao da je fudbal ponovo dobio smisao jer sam opet pronašao svog fudbalskog heroja. Kao što čovjek može da osjeti hemiju između osobe koja joj se sviđa kada zaiskri ljubav, ja sam jednostavno osjetio da će Anri biti veliki fudbaler. Po prvi put moj fudbalski heroj bio je i moj vršnjak. Ja sam imao dvadeset, Anri dvadeset i jednu. Kada bi se psiholozi bavili razlozima mog načina za pronalaženje razloga za uživanje u fudbalskoj igri, sigurno bi pronašli da sam kroz Anrija na tom prvenstvu gledao nekog izgubljenog sebe, koji je kao dječak naganjao loptu sa nadom i željom da jednoga dana zaigra na svjetskom ili europskom kupu.

Iako je bio mir, meni je nedostajalo slobode. Znao sam da taj dašak može da dođe ako ponovo postanem osoba koja sam bio. Na ovom prvenstvu ponovo sam zavolio fudbal, Anri je bio moj novi heroj, Francuska je pobjeđivala i ja sam imao pravo da mislim da se ponovo pretvaram u sebe, a sve na krilima Francuske. Poslije je Anri potpisao za Arsenal, a ja sam uživao u potezima fudbalskog velemajstora. Takvu gracioznost, lakoću pretrčavanja protivničkih igrača, genijalnost

driblinga i golove od kojih zastaje dah ja nikada rani- je nisam vidio. Ili jesam, ali sam želio da vjerujem da mi se sve ovo događa po prvi put. Nisam siguran da li je magija u igračima ili u klubovima za koje igraju, ali u jedno sam siguran – ukoliko se dobar igrač nađe u klubu koji je po njegovim mjerama, uspjeh je zagarantovan. Anri i Arsenal jednostavno su bili suđeni jedan drugome. Iako Anri već dugo ne igra za Arsenal, ja sam ostao vjerni fan ovog londonskog kluba. Samo je Arsen Wenger svojom fudbalskom filozofijom od Anrija mogao skrojiti takvog izvanrednog fudbalera da mu ovaj klub bude po mjeri. I nije Arsenal klub koji osvaja titule, štaviše. Ali ideja da fudbal u nekim momentima prelazi domenu pukog loptanja i na trenutak postaje umjetnost moguće je vidjeti jedino u igri Arsenala. Mi gubimo, da, ali igramo fudbal za oko publike, za fudbal kakav bi on trebalo da bude – za fudbalski ideal.

Jednom prilikom boravio sam u Londonu. Bio sam trener ženske ekipe u malom fudbalu, a nakon osvojenog prvog mjesta u državnom prvenstvu, prva nagrada je bila putovanje u London. U programu posjete bio je i obilazak nekoliko londonskih stadiona. Nakon Vemblija, odveli su nas na Stamford Bridž. Ja sam sve vrijeme ispod trenerke nosio dres Arsenala. Bio sam odrastao čovjek, vođa ekipe, nastavnik, ali u meni je tinjala dječja želja da se na ovim stadionima slikam u dresu Arsenala. Nisam to učinio iz poštovanja prema ovim fudbalskim arenama. Osim toga, vođa puta, Džef, bio je navijač Mančester junajteda, visok dva metra i težak jedno 120 kilograma. Poslije sam saznao da je jedan engleski pisac napisao knjigu o Arsenalu. I odjednom se kod mene nekako sve složilo – fudbal, Arsenal, Nik

Hornbi i ja. U nekoj neispričanoj priči, nas dvojica sjedimo na tribinama Emirejtsa (nikad prežaljeni Hajberi) i sa ljubavlju i dječjim zanosom komentarišemo utakmice Arsenala.

FOTOGRAFIJA

POSTOJI FOTOGRAFIJA. Na njoj je čitav svijet. Barem fudbalski svijet koji je u to vrijeme za mene nešto značio. Na fotografiji ja i brat u prvom redu. Sjedimo na travi. Obučeni smo gotovo identično: ja nosim lakovane cipele, plave farmerke, bijelu košulju i zeleni džemper sa V-izrezom. Bratov džemper bio je žut. Ostali sjede na travi, čuče i stoje. Na fotografiji je barem pedeset ljudi i pravo je čudo kako smo svi uspjeti stati u kadar. Sjećam se i povoda – otac je bio na privremenom radu u Iraku i kao svestranom i dugogodišnjem fudbaleru klub mu je, kao znak pažnje, odlučio poslati fotografiju svih članova, uprave i igrača kluba – kako sadašnjih, tako i bivših. A igrala se i derbi utakmica. U tu svrhu obavijestili su moju majku da će u nedjelju poslije utakmice biti fotografisanje, pozvan je profesionalni fotograf, te da ona lijepo obuče djecu za taj događaj i da ga kojim slučajem ne zaboravi.

Ali da je majka i smetnula sa uma dan fotografisanja, ja to nisam mogao zaboraviti sve i da sam htio, jer nisam propuštao niti jednu domaću utakmicu. Nedjelje su tih godina, kada su se igrale domaće utakmice, bile fenomenalne. Znalo se da će taj dan sve biti podređeno samo jednom – utakmici. Pred dućanom su se skupljali lokalni stručnjaci i nadmudrivali

u smišljanju taktike i sastava za nedjeljni meč, analizirali prošle utakmice u kojima smo nepotrebno rasuli bodove, a mi djeca obično smo se družili na mostu i svađali oko toga ko bi trebalo da počne utakmicu, ko da sjedi na klupi, ko je bolji izvođač slobodnjaka, a ko penala. Nikada nismo odustajali od kovanja plana kako ćemo na utakmici „ukrasti” loptu kada ode u kukuružište. Plan je bio jednostavan: reći ćemo da loptu nismo mogli naći pa ćemo je poslije utakmice, kada se svi razidu, izvući iz kukuružišta i nastaviti sa davanjem reprize utakmice. Tako bismo sat-dva poslije meča ponavljali sve situacije: pravili reprize golova, slobodnih udaraca, a najdraže bi nam bilo ukoliko je bilo penala da ih ponavljamo unedogled. Loptu bismo već na sljedećem treningu morali vratiti jer bi nas neko od raje uvijek cinkario ekonomu. Ali u tome i jeste i bila draž – nada da ćemo jednom moći zadržati loptu.

Iako je bila pozvana na fotografisanje, majka je odlučila da ne ide. Vjerujem da je to zbog toga što te 1984. nije bilo uobičajeno da žene idu na fudbalske utakmice, a i njen muž, moj otac, bio je na radu u Iraku i selo ne bi prihvatilo takvu žensku drskost. Tako je moja majka propustila da se nađe na fotografiji na kojoj se nalazio cijeli fudbalski svijet. Pa gotovo cijeli, jer na fotografiji nije bilo moga oca. Fudbalske fotografije na kojima se nalazio moj otac i preko kojih ja njega znam kao fudbalera uvijek su bile dio porodičnog nasljeđa. A otac je fudbalsku karijeru započeo početkom sedamdesetih u lokalnim klubovima: Budućnost iz Johovca te Borac iz Kotorskog. Kazivali su mi, a nisam imao razloga da im ne vjerujem, kako je otac bio jedan od najstandardnijih i najboljih fudbalera u to vrijeme. Igrao je na poziciji centarhalfa, kako

se to tada zvalo, ili zadnjeg veznog, kako danas nazivaju tu poziciju. Jedna od mojih omiljenih aktivnosti kada sam bio mali bila je i pregledanje porodičnog albuma fotografija. Ako ćemo iskreno, nije postojao nikakav album: sve fotografije čuvane su u kutiji za cipele. Naš se „porodični fotografski album” mijenjao onoliko često koliko bi nam se svidjela nova kutija za cipele. U tom *prelistavanju albuma* pogled mi se najviše zadržavao na fudbalskim fotografijama: na taj način pokušavao sam da rekonstruišem utakmicu na kojoj je fotografija snimljena. Na jednoj od njih otac je skočio spreman da loptu udari glavom, protivnički igrač je u padu, vidi se nadmoć moga oca na poziciji koju igra; niko ne može da mu oduzme loptu, trener je zadovoljan, publika ga bodri. Na dresu broj 6 i reklama Privredna banka Sarajevo filijala Doboj. I otac pobjeđuje, naravno. Na sljedećoj je u prodoru po lijevoj strani, lopta je među nogama, ruke smirene, vidi se da vlada situacijom, sprema se na dribling; protivnički igrač zna šta ga sljeđuje, odlučuje se na prekršaj. I opet, u utakmici koja se odvija u mojoj glavi, otac mu provlači loptu kroz noge, ubacuje u šesnaesterac i gol. Ponovo pobjeđujemo.

I taman koliko je bilo fudbalskih fotografija u našem porodičnom albumu, ja bih odgledao isto toliko i utakmica. I svaki put otac bi na neki način odlučio utakmicu i donio pobjedu svojoj ekipi. Mnogo je fotografija na kojima je moj otac. I na svim je u fudbalskom dresu, šorcu, štucnama i kopačkama. Veliki je fudbaler bio moj otac sve i da se ništa nije dogodilo onako kako sam ja to zamišljao. A ja sam samo htio da jednom odem na utakmicu na kojoj on igra, da navijam, budem ponosan i primam čestitke od raje i komšija.

Ne znam kako i kada je prekinuta njegova fudbalska karijera, ali dok sam ja stasao za odlaska na stadion, otac više nije igrao fudbal. Vjerujem da je tome doprinijela i njegova profesija građevinskog radnika, jer je često bio odsutan od kuće zarađujući hljeb na građevinama širom Jugoslavije. Jedne je godine odlučio da ide u Irak i to je bio povod za fotografiju na kojoj se, kako rekoх, nalazi čitav fudbalski svijet, brat i ja. Fotografija je poslata za Bagdad, otac ju je dobio i bio jako zahvalan i sretan zbog toga. Nakon godinu dana posla, otac se vratio kući. Novcem koji je zaradio završio je našu kuću, a fudbal je sve više prestao da ga zanima, pa je rijetko odlazio i da pogleda poneku utakmicu. Desilo se potom da smo u vihoru rata napustili naš dom. Fotografija o kojoj pišem više ne postoji. Nakon što je obišla pola svijeta i vratila se kući, zauvijek je iščezla iz naših života. Nije ona važna samo zato što smo ja i brat na njoj, ne, nikako zbog toga. Važna je zbog toga što je sa njom iščezlo i vrijeme kada ljudi nisu zaboravljali jedni druge, kada se znalo gdje je kome mjesto, kada se znalo kako i kada odati počast i poštovanje osobama čak i kada su negdje daleko i više nisu dio istog svijeta.